

ADATTÁR.

GUZMICS IZIDOR APÁTI NAPLÓJA.

(Első közlemény.)

Zoltvány Irén, Guzmics Izidor életrajza című terjedelmes művében (Budapest, 1884.) sok szeretettel, alapos utánjárással és tudással tárgyalja Guzmics életét, a mely közbe-közbe szinte korrajzzá szélesül nála. Művéhez fölhasználta mindazon adatokat, a melyeket a nyomtatásban megjelent művekből meríthetett s önálló kutatással kiaknáta a pannonthalmi könyvtárnak kéziratárában levő Guzmics-féle iratokat is. Nem ismerte azonban azon naplót, a mely *Protocollum abbatiae Bbéliensis* stb. czímen a pannonthalmi rendi levéltárban van (Act. Abb. Bakonbeliensis, fasc. 8. nr. 22.), a melyben Guzmics 1832-től, vagyis bakonybéli apáttá történt kinevezésétől majdnem haláláig följegyezte a személye körül mozgó eseményeket, illetve utalással a naplóban külön mellékelte azon melléknaplókat, a melyeket az országgyűlésen tartózkodásai alkalmával vezetett. Mindezekből pár lapot közöltem »A Magyar Tudományos Akadémia Történetéhez« czímen (Egyet. Philol. Közlöny, 1900. 901—906. II.), de tüzetesebben tanulmányozva a naplót, hasznos dolognak tartom, néhány nagyon szűk körre vonatkozó s nem jellemző adatka elhagyásával, melyet kipontozással jelölök, a hol czélszerűnek látszik jegyzetekkel kisérvé, egészen közölni. A napló sok irodalmi vonatkozást is tartalmaz, s a mellett hogy Guzmicsról nem kevés ismeretlen adatot tár elő, a melyek mint egy apátság urát, földbirtokosát otthon, családjá, jobbágysági körében, utazásai, szórakozásai közt mutatják be, Guzmics jellemét is érdekesen világítja meg s mint író érdekesen tünteti föl azon rövid, de kidomborító jellemzésekben, éles megfigyelő tehetségre valló útleírásokban, a melyekkel helylyel-közzel találkozunk. Nyelve közben-közben nem valami szép magyaros ugyan, helyesírása, a naplószerű jegyzések gyorsabb természeté miatt is, ingadozó, de ismét másutt szépen is ír s különösen korjellemező adatainak felsorolásakor élvezetes formában is mondja el híreit.

A pannonhalmi főapát, Kováts Tamás által kinevezett s ő Felsége I. Ferencz apost. király által megerősített bakonybéli apát Guzmics Izidor¹ szeptember 4. jött először apátságába. Ki alatt Kováts Villebáld prior és professor, Szárnyai Zorard subprior és plébános, Tóth Athanász gazdasági igazgató, Briedl Fidel professor, Nyuli Vilhelm segéd, tanuló növendékek (3-dik eszt. philosophusok) Fojtényi Casszian, Pfeffel Calaszant, Deutsch Fridrik, Trimmel Victorin, Simon Sigmond, Babos Tódor.

Vendég esztergomi népész (plébános) Argauer Máté hugával.

5. Határjárás. A borostyán kiömlése nádas és iszapos, Zorard javalata, hogy a víznek tulajdon ágy készíttessék s a Gerenczébe úgy vezetessék. Egy rét közel sovány, javítást kíván. Egy szántóföld a borostyán felett délnek bodzavert, kapálás alá kell vezetni. A monostor árnyékszéke a patakba van intéztetve, de vízzel szükséges a tisztítást megindítani; már régóta nem történt. — A billiard posztaja, dákói s golyóbisai rosszak. — Athanász és Fidel az 1830-diki inventariumot vetették össze a talált holmikkal, sok hiány találtatott. — Az iratokat, okleveleket vizsgáltam át és renczébe (lajstromba) vétettem. — Fidel elkezdte a könyvtár tisztítását és elrendezését. — Vendégek: ugori plébános káplánja s ennek kispap öccse. A sz. hegyről érkeztek Tiburcz és Tade clericusok Fejérvárra menendők Fidéllel.

6. Templom átnézése: az oltár minden izlés nélküli, különösen a nagy kép, a két szoborkép és a tabernaculum. Az egész templom tisztítást kíván, új ajtót és ablakot; úgy a torony új fedést. Mind ez tavaszra halasztatott. Egy kehely kívántatik. Vendég: Koppányi plébános ciszterczita Bernard.

Szept. 7. Megérkezvén Pannonhalomról még tegnap az apát holmiji, egész nap rakosgatás és könyvösszeírás.

8. A nagymise alatt tapasztaltatott, hogy a kar tisztátalan; a legények és gyerkőczök a karban csoportoznak, egymásra dűlve lenézetnek. Az orgona tisztátalan; ablakira vászonszőnyeg kívántatik. — Délután az apát és Athanász a Gerencze folyamát járják meg; áradásai ellen folyt a tanács. A malomnak hiányai. Kinézve a kertnek út általi összekapcsolása a mezővel és erdővel. — A majorban sok javítás kívántatik.

9. Meghalt Szabó János oklevelei nézettek át.

10. Az apát könyvei közül a monostor könyvtárába vitettek:

1. Hasznos Multságok 1817–1831.
2. A Katholik német folyóirat néhány kötetei.
3. A Magy. görög és róm. Plutarch.
4. Sas IX. Ez folytatandó,
5. N. Lajos és Hunyadi Mátyás.

¹ Guzmics, a ki itt manupropriával írta a nevét, szinte mindig harmadik személyben beszél magáról.

² Briedl, Guzmics kedves barátja, maga is író s az Akad. lev. tagja. Beély nevét 1843. októberében vette föl.

³ Pannonhalmáról.

⁴ A Borostyán-kút forrásairól beszél, a mi vagy félóránnyira van Bakonybél-től Zircz felé.

6. Korvínus Mátyás.
 7. A három magyar nagy királyok.
 8. Erdélyi Múzeum X. kötet.
 9. Minerva több köt. Ez folytatandó.
 10. Auróra kezdetétől 1832-ig, folytatandó.
 11. Urania kezdetétől 1832-ig, folytatandó.
 11. Házcsinosítás. Mayer, jövendő ispány megérkezte.
 12. stb. Kajár átadása. Fábian Bakonybélben a kertet vizsgálta meg.¹
 Octob. 1. és 2. Iskolaház választás. Ez most a volt ispánylakás. Eleint a mostani pintérlakás volt; utóbb a mostani árendás lakása. Visszavitetni rendeltetett a pintérlakásba. De itt csak mesterlakás van készen; iskolát építeni kell a jövő tavaszkor.
 7. Benedictio Pannonhalmon. Segédapátok: Villax Ferdinand zirczi, Sibrik (szarvaskendi) Ferencz csatári apátok; Juranics Antal győri püspök a megáldó. Az együtt megáldatott dömölki apátnak, Vekerle Godefridnek segédapátjai: Drezmiczer és Asztl győri kanonokok.
 Octob. 8. Készületek az installatiohoz (beiktatáshoz).
 10. Tisztelekések, meghívások Zirczen az apátnál és conventnél; Veszprémben a viceispányoknál és kanonokoknál.
 14. Beiktatás. Mintegy 30 vendég. Jelesebbek: zirczi apát, Szmodics kanonok és Laszkelner kanonok, Markovics teszéri pleb. és esperest, zirczi prior. A helybeli prior pontifikált s beszélt. Az apát a szónokszékről mondta beszédét.
 15. Normális iskolai könyvek rendeltettek 30 példányban.
 18. Sz. gyakorlások, mellyeket az apát nyitott meg beszéddel. Megbizatik a kajári kasznárné almavásárlásra Pátkára. Folyvást tisztogatások. Megrendeltettek: Auróra és Nefejejs az 1883-dik esztendei zsebkönyvek.
 Nov. első és második hetében bécsi út. Ezután iskola-látogatás.
 18. Az apát elkezdí a délutáni tanítást.²
 Végével tisztelekés a veszprémi püspöknél. Megrendeltettek: Jelenkor és Nemzeti Ujság; Gyűjtemény és Minerva folyóirások.
 Decemb. 6-dikára nagy hó fergeteggel.
 7-dik folytatva.
 8. Még nem tisztult s itt az idő dietára menni Posonba. A dieta kezdete, a regálisok szerint decemb. 16-a.
 19. Nagy ügyel-bajjal kivergődve a bakonyságból Kajáron és Győrön át vette útját az apát Posonnak, hol febr. 24-dikig ülven az üléseket, akkor a personalis, Mérai ő nagysága engedelmével haza utazott

¹ Kajár t. i. az apátság birtoka volt, de Pannonhalmához kapcsolták a bakonybéli apátság megüresedése idején. — Az említett Fábian Guzmics barátja, Szeder F., ekkor levéltáros és könyvtárőr Pannonhalmán.

² A 3. évi bölcselet után tett tanárvizsgálaton nem kötelező a görög nyelv, de Guzmics rajongott a görög irodalomért s minden szombatn d. u. két órában tanított görögöt Homeros alapján, közben excursiókkal a görög irodalom-történetre s hetenként írásbelit is adott föl. Azt írja nekem egyik volt tanítványa, a most 89. évében levő Vincze Paulin, hogy midőn Homerosról beszélt, »édesdeden folytak ajkairól a szavak«.

magával víve az ifjuság számára görög szótárakat több könyvekkel együtt. Itt készült Foigt aranyművész által a szükséges kehely, mely 144 f. 24 kr. ezüst pénzbe került. — Ezalatt az idő alatt Bakonybélben elkészültek az asztalos belső bútorok; kifoltoztatott a malom; meghordatott az iskolaházhoz szükséges fa, kő fejtetett, mész égettetett. — Hazaérkeztemmel

1833. febr. 27. tartott első félesztendei vizsgálatot tanítványiból Prof. Fidelis, Pannonhalmáról t. Imre. theol. prof. és három clericus jelenlétében.

Martiusban elkészült a billiard, melyhez posztót az apát magával hozott Posenból, glóbisokat Villax zirczi apát Bécsből szerzett A posztó 16 for. egynéhány kr. ezüstben. A glóbisok pedig 18-ban kerültek. Veszprémi mives csinálta a billiárdot és székeket, kanapékat újított s matraczokat; dolgozott 3 hétig 30 ezüst forintért. — Az ácsok Zirczről elkezdék munkájukat, a belső kertet lécczel kerítették; a ház melletti Gerenczére hidat állítottak. Zirczi kőmives a leszedett vasrostélyok helyeiket és a ház falait folydozta, tisztította; ugy a kerti épületnek egyik szobáját. — Elkezdődött a kerti munka. Ispán a két nagy utat kövecsezette s oldalukat fákkal ültette be. Sok gyümölcsfa vágatott ki, kivált szilvafa, melyek magokat is, az almafákat is beárnyékolták. A billiárdhoz 6 szék készült Pannonhalmon, 26 f. 24 kr. ezüstben.

Márcz. 21. Először tarta nagy misét az apát. Majd a helység előljáróival egyezés köttetett, hogy bátor Galambos adminisztrator alatt a rétek általán szabad legeltetésre bocsáttattak sz. György napig és sz. Mihály után, mégis a pajtarét, ha az uraság elkerített, tilos leszen az ültetendő fák kedvükért. — A pápai malom kiujítása kajári kasznárra bízott.

Apr. 6. Iskolagyermek próba s jutalom osztás. Vendég Szabó László veszpr. theol. dr. és prof. maradt 8-díka déléig. Felmenet a Gáthegyre.

Ápril 9-dikére lévén áttéve Iszidór ünnepe, több mint 30 vendég a háziakon kivül. Asztal terítve a kerti billiard teremben és a közönséges ebédlőben. A vendégek között most előszer az apát testvérje, iváni tisztartó, József, feleségével Csay Rozáliával, fijával Palival, Széchenyi Istv. pajtabirájával és két leányával, a dömölki apát, a pápai direktor, Felix, néhány professzorral, zirczi prior Godefrid és Senior Imre pleb.

Ápr. 10. Az apát atyafiaival s maradt vendégeivel somhegyi üveg-hutát gyalog látogató meg. — A téglavető s égető hely készül a helység felett keletnek.

Ápr. 12. Indulat vissza Posenba.

Májusban az építkezés kezdete. Négy kőmives és 4 ács Zirczről. A napi munkát, ugy az épületszerek összehordását a nép teszi. E hónapban uralkodik leginkább az ugynevezett influenza betegség. De nem volt halálos. Bakonybél nem igen érzé.

Julius 3-dikán az apát visszajött az országgyűlésről. Az építést már már vége felé találá. Mind eddig nagy hőség és szárazság uralkodott. Jul. 20-dikán kezdett esni s az esőzés még most is, szeptember közepe felé tart. Kevés széna, de sarju annal bujáb, csakhogy betakarítása

aggodalmas. A gabona középszerűleg termett. Legdrágább volt juniustól augusztusig a tiszta buza 6—7 $\frac{1}{2}$ for. Majd ismét 5-re, 5 $\frac{1}{2}$ -re szállott nb. váltóban, melyben egy forint csak 8 ezüst garas.

A klastrom keleti és déli ablakai az emeleten megnagyobíttattak, új füstött rámák csináltattak. E hónap végén iskolagyermek próba és jutalom. E hónapban tétettek a dietán félre a vallási sérelmek februárius óta tartott vitatások után.

Augusztus elején érkezett meg a pesti főseminariumból Hőbe Károl tápi református predikátor fija, ki áttérvén hozzánk a pécsi megyében öltözött papnak. Ellene nagy düh a pápai reform. togátusok részükről, úgy hogy halálra keresik őt! Attya és Rachel huga itt látogaták őt meg. Ekkor veré el a jég a bakonybéli határt Urszin' változása napján, auguszt 6.

A gyapju árából 4000 forint tartóztatott le Pannonhalmon.

Uj rendelkezés: Prior, Willebáld maradt, subprior Zórárd maradt, plebános Polák Sándor, volt győri akadémiai exhortator és vallásanító, professor Fidélis maradt, administrator Spilák Regináld, volt endrődi pleb., segéd Vilhelm maradt. Tanulók: Czumpf Móricz, Puskás Elek, Spáth Dömötör, Prux Xavér, Romer Florian.¹

A voltak auguszt végén megjöven szünnapi látogatásukból, szeptember elején Pannonhalomra vitetnek. Csendes, szelid tulajdonságaik, szép eszüik, elég szorgalmuk s elég szerények vissza soha nem élni szelid-ségével az apátnak. Vajha mind illyenek legyenek szerzetünk fiataljai!

Szeptemb. elején volt itt Szenczy Fer., Szombathelyen dogmatikus professor, az apát régi levelező barátja, de a kit csak most látott először. Gondolkozásmódjuk igen egyez. Vele látogatá az apát Silberknolt, mindkettőnek barátját az Egyh. Tár munkás tagját, gyarmati plebánost; majd attyafiát Ivánban, Tatait, lövei plebánost, szept. 2-dikától 7-dikéig.

Szept. 8. Az apát pontificált. Sándor először predikált. — Győrött szenteltetett püspöknek (belgrádinak) Vagner győri kanonok, udvari tanácsnok.

Szeptemb. 9. Fogadott az apát új szakácsnét, zirczi bábos leányát; fizetése 150 váltó forint (60 for. ezüstben), a czipőkön kívül semmi ruházat. Még az előtt kertészt szintén Zirczről s annyi bérben.

Szeptemb. 10. Megérkezett az új administrator, Spilák Regináld, ki most endrődi plebános volt Somogyban a tihanyi apátságban; aze előtt pedig sz. mártonyi (pannonhalmi) második administrator, hol is az öreg Neumann Nepomuk mellett a főapáti tiszti kart és gazdaságot rendbe szedte. Bakonybélben átadva neki minden, mi a gazdasághoz tartozik.

Szeptemb. 17. Az apát új administratorát bevezette a kajári birtokba is, ott hagyván őt, hogy mindent szemre vegyen. — A gabona ára leszáll, bátor szegény a termés; a szőlő féléretten rohad. Az esőzés ez nap látszik megszűnni akarni.

Szept. 18. Vendégek: Görsi Máté, a főapáti fiscalis, Bogár Ferencz,

¹ Nb., írja a margóra, ez az iskolai új rendszer 1-ső esztendeje; az iskola kezdődik octóber elsőjén, végződik julius végével; holott előbb kezdődött novemb. elején, végződött auguszt. végével.

a győri fiók pénztár ellenőre; az Kálmán fiacskájával, ez Ferencz szép ismeretű felnőtt fiával, ki is a győri templom rajzát készíti az Egyházi Tárhoz, miután már ezelőtt rajzolta a pécsi templomot.

Mihály napja utáni nap megérkezett a fogadott kertész. A belső kertet nem találván alkalmasnak konyhakertté, ezt a külkertbe vitte át, mellyet most fal választ el a belsőtől; de a falon át kapu nyitattott. A belső kertet fogja anglizálni. Majd a borostyánhoz vivé, az uj állénak mérte ki irányzatát és megásatta fáknak a lyukakat, mellyekbe hársak és körösök jönnek még e télen vegyítve. Utób a borostyán tavát tisztította, megcsinálta a szigetet, mellyet a borostyán vize övez; megásatta köröslég a két sor fa lyukait, hova, a sziget közepére ugyan egy szomorú fűz, a sorba pedig jegenyék fognak jönni. Végre kijegyzette a Gerencze felé vezetendő uj szeker utat, mellyet a helység fog csinálni, azért is a fő bíró az apát közbenjárására az országutcsinálástól egy esztendőre fölmentette.

Szüretünk rossz és csekély; a gabona, bármi kevés termett, csekély áron kél; buza 2 f., rozs 1 f. 12 kr. ezüstben. De szilva elég volt, azért a pálinka is olcsó. A korcsmabor iczéje 10—12 kr. papirosban, azaz 4 kr. ezüstben.

Uj administrator, Spilák Regináld a malom fölötti erdőt, melly a többinél belebb jön, kiirtatja, hogy a többivel irányba jöjjön; a helyén most rét leszén, de közepette egy altee, melly a külkertinek a malmon át folytatása lévén egész az erdőig menend. — A kajári erdőnek szánt pusztát kiosztotta a zsellérek között (mert a gazdák vonakodtak fölvenni) vetemény alá. Az erdőt osztályokba vette, hogy rendesen vágathassák.

Október közepén beállott a falusi iskola. Sándor, uj plebános, buzgón kezdí hivatalát. Jó beszédeket tartott a néphez a nevelésről.

A diétán az urbariumi munkálat végéhez közelít.

Octob. 29-dikén az apát elindula Pestre a tudós társaság nagy gyűlésére, melly novemb. 2-dikán kezdődik az idén, holott meghatározott ideje szeptember eleje. Az áttétel hihetőleg azért esett, hogy a nádor és a diétán létező directorok, bevégezve az időre az urbarium munkálatát, megjelenhessenek.

Octóberi vendégek Bakonybélben: Sillberknoll, Csizmazia, Szerdahelyi, gyarmati, kessei és szanyi plebánosok, a szücsi szomszéd plebános kíséretével. Majd Balogh veszpr. vármegyei biztos egy nyugalmi kapitány-nyal. Az fát akara venni a megye számára, fájdalom! nem került, mert tavál kevés vágatott. — Még is vendégek: teszéri esperest Markovics primicziázó öccsével és a szücsi plebánossal. Végre Szeder Fábían a pannonhalmi levéltárnok.

A tud. társaság gyűléseiben a Széchenyi, Fay s mások, töbnyire fiatalabb tagok által sürgetett, Teleky, Guzmics s mások által ellenzett reformje az eddigi törvénykönyvnek csakugyan fölvetetett. Mindenek előtt a kritika vettetett el; majd büntető törvény javaltatott s nevezett választmány (deputatio) által készíttetni parancsoltatott, mellynél fogva a dologtalan vagy tetteivel a társaságot disztelenítő tagtól a társaság tisztéségesen

menekedhessék. Végre a titoknoki hivatal, mely eddig határozatlan ideig maradt az egyszer választottnál, hat esztendőre szorítatott. E főpontok mellett több aprólékosok is változást szenvedtek. Fay András, ki az alaprajz készítésében nem vőn részt (1826-ban történt ez egy a nádor által összehítt választmány által) előre kidolgozott egy ujat s a pesti tagok eleve hódoltak annak. — Jutalmakat nyertek e gyűlés alkalmával: boldogult Kresznerics szótára, B. Veselényinek ellenére, 16 szóval 9 ellen, nyerte el a 200 aranyat, mely tavál Horváth Endre Árpádjának ítélte-tett. Tehát egymás után philologus, egymás után kath. pap! A jutalom-kérdésekre — philológiából és mathesisből — hét felelet érkezett be, a philológiából Guzmics, Horváth Endre és Vörösmarty voltak a bírák; az első Nagy Jánosnak, a két utolsó Csató Pálnak ítélte a 100 arany jutalmat; amannak kinyomtatását ajánlá mind a három. A mathesisből csak egy felelet jött be, bizonyos Varga nevű kalvinista künt utazó diáktól, ki most már nagykőrösi tanítónak lenni mondatik. Ez elnyeré a 100 arany jutalmat, bár eleget nem tett, de ki nem nyomatik a rendszabás szerint. Nehány fordított drámákat fogadott el a társaság, hogy kinyom-tassa és a fordítókat jutalmazza. Eredeti dráma három érkezett be: Vér-nász, Vörösmartytól, Tirusz, egy piaristától¹ s egy Hobliktól. Az első 100 arannyal, a 2-dik kinyomtatással, a 3-dik játékszinre ajánlással jutalmaztatott.

Novemb. 10-dikén tartatott a közgyűlés, melyben fölolvastattak; boldogult Imre philosoph. prof. rendes tag — Szalay és Titel budai csillagász rendes tag, mindkettő egri megyebéli pap — dicsőítésök Hel-meczy által; az első, virágost, ugyan Szalay szombathelyi megyebéli pap, theol. prof. és rendes tag szerzette; a másikat, férfiasat Bitnitz ugyan szombathelyi pap és mathesz. prof. rend. tag. Föl(ol)vastattak még Kisfaludy Sándor regéje, a régi forma szerint, Hoblik Márton levelező tag által és a Duna regulázása a Győri prof. és rend. tagtól s ugyan ő általa; egy hosszú, de hasznos értekezés.

Novemb. 14 dikén tért meg az apát. Zavarban találta a helységet: mert a csak előbb választott új bíró és hűtösök összepörlekedvén az administratorral az utcsinálás miatt, hivatalokat le akarák tenni. Meg-egyezett az apát, hogy ha a kijegyzett rövid utat nem akarják csinálni, csinálják a bohók a régi girbegörbe hosszút. És csend lőn.

Az új, szorgalmatos kertész ezalatt beülteté a borostyáni tósziget körét Pannonhalmáról hozott jegenyékkel; utána a már kijegyzett allét hársokkal.

Ez idei octóber hónapban rút dolgok történtek Hevesben, hol a főispány ellenére gyűlt össze egy ellenrész Gr. Keglovics betyár ember vezérlete alatt: Erőszakoskodások, kép-, ablaktördelések, verekedések, halál. Nyolczan verettek agyon , a királyi biztosnak küldetett B. Ötvös vancellár Bécsből.

Novemberi vendégek: Villax Ferd. zirczi apát, Szabó Chrizosztom zirczi cisztercita, második candidatus Villax után az apátságra, most

¹ Horváth Cyrill.

fejérvári gymnasiumi director, Keller Kelemen 3-dik candidatus az apát-ságra (miután az öreg Szileszita Godfrid megköszönte a candidatiót) most előszállási gazdasági igazgató — mindkettő a bakonybéli apát coalumnusa Pesten, az utolsó exbenedictinus, connovitiusa Pannonhalmon 1867-ben,² végre Reguli, a zirczi apátnak és a bakonybéli apát testvérének, Jósefnek, most Gr. Széchenyi Pál iványi tisztartójának hajdan conscholarisa Szombat-helyen 1801-ben, most zirczi uradalmi fiscalis.

Novemb. és decemberen át az administrator vágatja az erdőnek nyugati és malomföldről részét, hogy a föld legelő, utób szántófölddé tétethessék. Decemberben adá ki az apát az erdő iránti rendeléseket. Panasza az Eszterházy részről a bakonybéli vadászok ellen. A puskák beszedeit rendeltettek. Himlőzés a bakonybéli gyermekek között, melybe olyanok is estek, kikbe oltva volt a himlő; sokan haltak el. Behívattott a vármegye seborvosa, Csesznekben lakozó Bauman ur; kinek készsége 2 ezüst forinttal jutalmazá az apát.

Decemberi vendégek a zirczi patriarcha P. Imre P. Bernárddal koppányi plebánossal.

December többnyire lágy esős. A hó csak közepén esett le s ismét elolvadt. István-napra hófergeteg, kemény fagy; János-napján tiszta kemény hideg, így tovább. — A gabona ára alant van, miként tavall volt; a bor, bármi rossz, jó áru. A gyapju ára rettenetesen nevededik folyvást; a sz. mártoni főapátság eladta a jövő esztendeit 107. t. ezüstön mázsáját és 500 arany ráadással az egészre. — Az apát kinyerte a personalishoz irt levele által, hogy télen át ne kelljen fölmennie Posonba az országgyűlésre. Itthon karácsony napján pontificált, István napján predikált.

1834. Januariusban folyvást lágy idő. Az árvizek híre. — Posonban nagy ellenszegülés a rendek és főrendek között; azok közül egy ezeket széltoszlalni javalá. Fölséges aláírás megfenyítésül a zabolátlanok ellen. — Itthon favágás; kerti munka. 12-dikén az apát Zirczen. Sok nős és nő vendég.

Februariusban elkészült a pajtarét déli szélén a borostyánhoz vezető hid az allée végén; a tönkölös erdő oldalán süüen nevedező fejér fenyvesből ásatott ki mintegy 120 darab s hozatott át földestől az új kertbe. Megmaradnak-e? Meglátjuk. Fövényeztettek a kerti utak. Examenek.

Márcziusban elkészült a kertből az erdő felé vezető hid töltéssel együtt. — Az 1819-diki uriszéki rendeletek megújítva adattak ki: a) a haszontalan utak eltöröltetnek; b) éji őr rendeltetik; c) a testamentumok biztosítatnak; d) úgy az árvák sajátjai; e) koppányi és som-hegyi utak, úgy a helység utszája is kiigazítatni rendeltettek. — Az apát Benedek napján, nagy csötörtökön és husvét napján pontificált. Az 1819-diki urszéki rendeletek(et) sürgette a helységben divatba hozatni és megtartatni. A látogató főapát Benedekre szándékozott Bbélbe jönni Pápáról, de a fergeteg idő elijeszté a bejövételtől.

Ápril 3-dikán tartá az apát a 4-diké esett nevenapját. Már 2-dikán érkezett Görsi fiscalis Szent Mártonból, megérkezett két lánykájával

² Így írja Guzmics. Ez a második noviciatusa volt 1806. nov. 10 től.

ebédre. Látogatását az apátnál délutáni 6—7 óra között tevő. Egyszerre megzendült a folyosón a symphonia. Tudniillik ő és a győri Bogár (ellenőr a győri kir. pénzügyésznél) meg akarták lepni az apátot. Bogárral érkeztek Sz. Mártonból az orgonista, Szilvásy, derék musikus, sed homo bibulus, Győrből a Bogár fija, szépműveltségű fiatal ember, rajzoló, muzsikusz és szép mértékben mechanikus; még csak törvénytánuoló; ezzel több diák pájtás, mind kitanult muzsikuszok. Ezek még az nap vacsora után a billiárd szobában szép darabokat játszottak; Haydennak Nelsonról nevezett nagy és híres miséjét (az apátnak legkedveltebbjét) próbálták, mellyben a fiscalis leányai is énekeltek. Ezt a misét adák másnap a templomban, a pápaiakkal ma estent érkezett dömölki apát pontificált. A vendégek között volt a zirczi apát is.

Ápril 6-dikán indult az apát Posonba; Kajáron és Győrön át. Kajáron a lutheranusok adtak be kérelem levelet, kérvén magoknak kijelöltetni egy darab rétet azon két szekér ürügye alatt, mellyet a kispécsi predikátornak tartoznak adni. A dolog elrendelése az administratorra és kasznárra bízott. Egy mást adott be a helység mestere, Horvát, hogy háza, mellyet épített, a robot és füstpénz terhe alól lenne ment. Tekintve régi hiv szolgálátát, míg maga él, megengedtetett.

9. (Posonyból)¹ visszaküldve a theologiának el nem kélt példányai. Több új könyv véve Schweigernél s Bakonybélbe küldve, mellyek között a Fillér Tárra előfizetve Schweigernél, félesztendei folyamatra 3 ezüst forinttal. Küldve két cserép hortenzia és annyi vanília Fideinek. Levél a priorhoz.

10. Egyed Antal apát énekei visszautasításra elkészítve levéllel. Először voltam az országos ülésen, melly reggeli 10 órától déleesti 3²/₄ tartott.

11. . . . Másodszor ülés 10-től 3. kemény oppositio a városok részéről.

12. Az ülés 10-től 1¹/₄, az oppositio nagy elszánással folytatva. Nehiba nálam ebéden; szó az érsekhez utasított theológiáról. A Helyt. Tanács fölszólítására a pesti egyetemi theologiai kar válasza a dogmatikus könyv iránt, hogy míg Ozvád (?!) kiadja, Klüpfel maradjon. Fölszólítva a püspökök is.

13. Levelek Adalberthez és Adrianhoz, ahoz Brentano elmaradt könyvéért, ehez a Tár előfizetői neveiért. Nagy mise a káptalan templomban. A jásszói préposthoz küldve a Tár 4-dik füzeté 5 példányban. A győri püspöknél látogatás. Nálam Szlemenics.

14. Folyvást és erősb oppositio a városi részről. — Levél Egyed Antalhoz az énekekkel együtt bizva a pestvárosi követ urra Pestig, itt Beimelnek Fejérvárig, itt Szabónak Földváríg ajánlva; ismét levél Ozvaldhoz Pesten ugyan a pesti követre bizva.

15. Nem voltam ülésen; minden csendesen ment. A residenciában nagy ebéd adatott Valerián kedvéért, ki nevenapját ül.¹ — Tewrewk

¹ Posonyi Jegyzékek 1834. ápril 9-dikétől. Guzmics a naplóban hivatkozik is e mellékletre. Ápr. 10-től jun. 3-dikáig Posonyban, I. posonyi jegyzetek.

² Ramóczy Valerián pozsonyi benzés tanár.

nálam; majd könyveit hozá. — Szabó Béla hozta tragédiáját vélemény végett.

16. Lármás ülés; a városiak, jelesen a budai követ, Nagy Bencke, keményen küzdöttek. — Eddig az idő komor, szeles, hideg; ma virradatra csendes, meleg, de kevés eső; különben borult az egész nap, szél és hideg nélkül.

Apát 28-dikán látogatta Bakonybél.¹

Május 2. Vettem tudósításokat Bakonybélből. A főapát ott april 28-dikán tevé atyai látogatását. Mindenben tetszését jelenté. Administrator volt garázda kertésszszel oly kötést tőn, hogy egy esztendeig maradhasson; de mivel én a kertésszszel azt végzém, hogy mihelyest helyette más találkozik, elmehet: nem tudva a későbbi egyezést, itt Posonban fogadtam mást, kít most bakonybéli alkalommal le is küldök. Küldök négy dákót is, egy-egy 3 pengő forint. — Május fölötte meleg kezd lenni. Az egész tavasz hasonlónak látszik a tavalihoz. Egész april hideg volt tavai is; majus pedig canicularis.

8. Urunk mennybemenetele ünnepén meghallgatám a káptalan templomi nagy misét. Hayden Nelsonja adatott derék karral. — Aggodalmak a sz. mártonyi főapátság függetlensége miatt.

13. A főapát javalatából megpendítém országos ülésben a szent mártonyi főapátság szentszéki hatóságát. Elfogadtatott.

15. Ajánlám, ugyan országos ülésben a főapáti szentszék két bíróságát. Nem fogadtatott el.

16. Szabó Bélának drámáját átnézve jegyzetekkel neki visszaadám. Ő birta tőlem a hellen dramaturgiának metrikáját; most a hell-magy. dramaturgiát vivé el tőlem olvasás végett.

Rohonczi mintegy 30-ad magával, triumphálván előbb Veszprémben ellenségein Bakonybélbe üllé névnapját. Jól fogadtatott és megelégedve ment vissza a sereg, de jégeső között, mely Zirzen sok kárt tett.²

17. Nagyszombatba menék Aloysz posonyi directorral, hol Adriántól igen szívesen fogadtatánk.³ Voltam Bartakovics vicariusnál; bátor tót, igen örömet beszél magyarul s nem rosszul. Voltam Mayer kertjében; ez a gazdag ember (300.000 pengő forintot nyert egykor a nagylotterian) házas ugyan, de gyermektelen. Adrián mondá, hogy, ha gyermeke volna, szerezne nemességet. Magyarul nem tud. Ellenben az iskolás tót diákok tisztán éneklük mise alatt a magyar énekeket. Az új theatrum jó izléssel épült. Különben a város igen falusi büzü. Esten szép hangzat altatott el; de annál iszonyubb ébreszte föl reggeli öt órákor, t. i. a csordás kürtje, tehénbögés, ostorcsattogás. Az éji ör tótul kiabál most is. A fölírások németek; igen ritkán magyarok is.

18. 19-dikén Deákin. Gyönyörű táj és gazdag. Vacsorát, 9 óra tájban érve oda, a plebániában evénk; de a kastélyban (régi stíli, elég tágas épület) hálánk. Másnap (20-dikán) megjáránk az erdőt és a mezőt;

¹ Ezt utóbb írta Guzmics a naplóba.

² L. előző jegyz.

³ Pendl Alajos, illetve Wirth Adorján dr., nagyszombati benzés háztőnök és igazgató.

az erdő nem nagy, de fiatal és csinos; hosszú nyílással, mely bármi városba beillenék sétának. Éjszaka melléke az erdőnek szép réteket éleszt; kár, hogy igen is vízenyős. A mezőség terjedt és gazdag. A helység fertályórányi hosszú; a plebánia keleti végén; tőle a templom, majdnem az erdő szélében vagy 20 lépésnyi; két tornyu s ezek világos vörösre festve György plebános által; helyes külsejű; de belje az oszlopok miatt szűk és sötét. A nagy oltár alacsony, a két kis oltár szűk. Az orgona nem rossz. Mondják, hogy hajdan két faluból állott Deáki s a Vág, mely most félórányi távolságra esik, mellette folyott. Egyik falunak neve Vág volt, a másikat feledtem. Mikor egyesült? mikor s kitől vevé mai nevét?

20. Visszatérvén délre Posonyba, ott lelém Bakonybélből a priort és Fidelis professort, úgy Domonkost, az asszutuői plebánost. A két első pünkösdi vasárnapi délután utánam sietett Nagyszombatba; de már nem leltek ott, azért hétfőn délután visszatértek Posonba. Mind kettőnek egy-egy ezüst pyxist ajándékoztam; s uti költségüket kifizettem. Jó emberek!

22. Reggeli 10 óra táján mennydörgés, derék eső; tartott déleesti egy óráig. Ez nap küldötték át a karok a coordinatiót a mágánásokhoz. Én pedig ma fürödtem az idén először és kezdtem inni a füredi savanyút. Leveleket írek Debrenteihez a tud. társaság levéltárából kiveszett recensiom iránt (Kisfaludy Kár. minden munkájira) és Beimelhez a Tár V. füzeté iránt. Szedertől levelet vettem a sz. mártonyi templom iránt. Levél Szabótól a zsoldárok iránt; ugyanazok iránt tőlem Beimelhez.

23. Köpölözés.

25. Kopácsinál tisztelkedés.

Nálam pedig Pusztai fiscalis levette gyertyavilágra tartott papirosra (reámázolván a viaszt) a bakonybéli apát czimerét. Az apátságéért irtam a priornak már ezelőtt

28. A priortól levél, mellyben jelentik, hogy Bbélben az nap, melly nap ők (l. 20.) bementek, szép eső volt, melly igen javítá a vetéseket és réteket. De a már négy önyire ásott kut két izben bedőlt, Hogy a rossz bika helyett főapáttól volna jó mást kérni. Megküldé, de igen feketés viaszon, a convent pecsétét. — Levél Osváld pesti theolog. professortól a papi nőtlenségről irt értekezésem végett.

29. Urnap. Különös rend adatott ki nyomtatásban a processiora nézvest már tegnap az ajtónálló mester által. Az ünnep reggeli 7 órakor kezdődött. A nagy misét tartá és a processiót vezeté Pyrker patriarcha érsek. Jelen voltak a püspökök, káptalani követek, a mágánások, a karok és rendek, de kevesen. Legczifrább volt a mágánások között Csáky; a karok között¹ A főherczeg a szentség után lépdelt. Én ezen a napon reggeli 6 órakor az akademiái templomban miséztem. Ez elhagyott templom; a deákságon kívül senki sem járja, mert harangozni nem mernek a torony gyengélkedése miatt. A szerzetre akarná tolni a consilium. Itt megtetszett az albán levő dupla pántlika és a purificatorium. Ilyeneket parancsoltam a sekrestyésnek részemre szerezni. Eddig az eső óta hideg szél.

¹ A név tollban maradt vagy elfeledte Guzmics.

30. Ma fölmelegült az idő; reggel borult ég; majd csendes napfény.

31. Nálam volt Szabó Iván (junior) hajdan Szombathelyen a principiák és grammatikában iskolatársam; Eszterházi hercz. most nyugalmas fiscalisa, lakik Posonban, Ventur utzában, Jeszenák házban a 3-dik emeleten. Ma estént érkezett meg a főapát.

Junius 1. A főapattól kívántam bikát és a gyapju tekintetből a birkásnak fizetni szokott pénz fejében 50—60 akó tényei dézsma bort. Mind a kettőt megígérte. Látogatás: Kocsi Horváth, Noszlopi, Pogány és Gétzi követ uraknál.

Junius 4-dikén érkezett haza Sz. Mártonon át, miután a ravazdi piebánosnál, Norbertnél (ujonczitársánál) Szeder Fábiánnal végezné barátságos ebédjét az apát.¹ A fa-rakhely a kertnek udvarra szolgáló falához kapcsolva volt munkában. Az administrator tudván, hogy majd földöt, eczetes, tejes sat. kamaráknak új hajlékot kell még építeni, azt gondolá, hogy jobb volna mindezt a farakhely munkájával együtt végezni; azért is lassan haladott e munkával, hogy az apát megérkeztevel új gondolatját közölje. Amaz új épületet csak jövő esztendőben és délnek a kis kert és mostani cselédház között kellett volna építeni. Mert a farakhelynek választott tér elég tágas, úgy hogy a többi is mind elférne azon, a javalatot elfogadta az apát annál örömebb, mert így már az idén is jóval kevesebb költséggel készülend el minden.

Junius 6-dikán tartott az apát tanácskozást a prior és administratorral, mellynek következésében a kert és monostor között fog épülni a farakhely, két fejr- és két fércseléd szoba, tejes és eczetes kamara; a káposzta a jégverembe rendeltetett; a ferdő a kerti ház éjszak és keletre dülő szobá(já)ban fog készíteni.

Április végig fagyos, kevés esővel. Május végig hó, száraz és szeles. A tavaszi vetések rosszak; a rétek és legelők (kün) asznak; de Bakonybélben eddig minden szép.

Juniusban történtek: megnéze az apát az új kertet, mellyben az erdőből átültetett fenyők közül csak kevés indult veszni; nagyobb részők új hajtásaiban búja; néhány sinlódik. A Zirczről hozottak, részint az erdőből átültetettek között, részint az ó kert éjszaki fala mellett szépen zöldellenek, ki egy sem veszett közülök. A konyha kert elég gazdag, bátor sok kárt tön benne a tavaszi dér. A borostyánhoz vezető alléából nem különben úgy a borostyán sziget mellékéről igen kevés veszett ki; több fölülről, néhány csak alulról hajtott. A szomorú fűz mind az ó kertben a kert és épület mellett, mind a borostyán sziget közepén ép; de a belső hid mellől mind a kettő kiveszett. — A gyümölcsös kertben alma sok, szilva kevés mutatkozik; az ültetett szőlők szépek a kerti ház és a kert külfala mellett. Egy kettőn fűrt is mutatkozott; prof. Fidel ezeket üvegekbe vevé, de ezeket hihetőleg részen tett ültetések elég szépek. A méhek vagy 8—10-et eresztettek. — A virágos kert jól föl-

¹ Guzmics a következő részt ismét a naplóba írja.

osztva: az apáté a bemenetelnél jobbra,¹ mellette délnek prof. Fidelisé, a többit clericusaink válalák el. Fidelisnek legtöbb, legszebb violáji vannak. — Bátor a nagy szárazság és hőség egész juniuson át tartott, mégis a kertek folyvásti öntözések által jó karban maradtak; a káposzta plántát még is a bolha és penyész megrongálá. A rétek jók; több széna jött be, mint tavai; de Kajáron és Árpáson a tavalinak alig fele. Bakonybélben a gabona, még a tavaszi is, szép; de Kajáron az őszi ugyan meglehető, a tavaszi silány. — Végre a télen tett rendelések elég sikereseknek találtattak, de éji őr még sincs. Jelenté ezt az administrator Késmárki főbirónak, de ő sem látszott vele sokat gondolni.

Juni 17-dikén tartott a fő director, Dresmitzer József győri kanonok és pápóczi prépost előtt a clericusok szoros megkísértésük az egész esztendei tanulmányokból, a diplomatikán kívül, mellyből az examen még csak július 17-dikén tartandó. A fő director maga határozá meg az examen napját, kiért Patonára, hol hált vala és 16-dikon ebédelt, küldé az apát saját alkalmatosságát és Sándor plebánost; estent pedig maga prof. Fidelissel ment elejbe Koppányig, hol a plebániában t. Zimányi Bernardnál osonnával fogadták és innen együtt jövének Bakonybélbe. Vele volt Kozics ur, az academia actuariususa. Megjelentek az examenen Villax zircei és Frank rátóti prépost s egy két szomszéd plebános. Töbnyire maga examinált a fő director, ki azzal dicséré meg a felelőket, hogy boldognak mondaná individuumaiban az apátot, ki már előbb elérzékenyülve hallgatá a szépen kidolgozott és jól eléadott gyönyörű tanulmányokat.² Az examen a kertben, az ebéd az ebédlöben tartott. Délután kertes köhez vitette vendégeit az apát. A fő director másnap még ott mulatott s magasztalá az apát előtt a szeretetet, mellyet a monostor lakosaiban egymás iránt tapasztalt. Harmadnap Zirczig kíséré őt az apát.

Jun. 23—25. Füredre ment az apát prof. Fidelissel meglátni ott a magát gyógyító Májer Józsefet, fejevári kanonokot s ez időben országgyűlési követet. Menet Veszprémben a prépostnál ebédölt, hol Russzek kanonokot is talála. Megnézte itt a püspöki templomot, melly igen hasonlít a sz. mártonihoz, de a templom kisebb, a sanctuarium nagyobb és a catacumba.³ A fő oltár képe sz. Mihál Angelótól, mellyen a lábbal alányomott ördög-fej legjobb munka. Vezetője a templomban Szabó László prof. volt. Meglátogató Lasskalner kanonokot is uj házában a püspöki lak és templom között. Csinos lak. Füreden semmi különös, mint hogy a Gr. Festeticstől ajándékozott hat oszlop a theatrum utca előtt már állott; ezek a még hozzájuk járuló ormozattal fogják talán födni az

¹ Ezeket az illetők magok művelték s versengve mulattak, ki tud szebb virágokat termelni.

² Ez a vizsgálat poesissel kezdődött, majd rhetorika, antiquitates, classici, paedagogia, aesthetika következtek. A sikerült vizsgálat az illetőt a grammatikális iskolákban való tanárságra képesítette.

³ A mai pannonhalmi templom persze nem mutat hasonlóságot; régebben azonban az oszlopai be voltak vakolva, fehérre meszelve s így formított a veszprémihez, a mely alapjában szintén átmeneti stílus templom, de elrontották s csak a szentély mutatja a régi formát, meg az attemplom.

épület szélessége és magassága közötti rít idomtalanságot, minthogy egészen az épület födel tetejéig fognak hatni. — Visszajövet betérc az apát a rátóti préposthoz, de nem őt, hanem csak öreg anyókját (egészen német) találá; megjárván azért szobáját, folytatá utját. Ez a prépost, ki maga jól beszél magyarul, magyar születés, de Ausztriában lett pappá és eddig ott szolgált. Angyali jóság tündöklik arczán.

Jun. 27. Voltak itt Győrből Bresztyienszki Adalbert, Vurda Károl prof. és Tarchai notarius. Már ezelőtt Reguli zircki fiscalis egész családjával megjelent a zircki apátság földmérője, hogy megtekintse a helyet, ha lehetne-e közelebbi forrásokból vizet a kertbe és konyhára kevés költéssel beereszteni. A földmérő a malomsor fölötti forrásokat javalta. Adalbert meglibellálta és úgy találá, hogy a virágos kertben $\frac{1}{2}$ ölnyire fog a viz ugrani. A földmérő a 200 néhány ölnyi vízeresztés költségét 250 forintra számolá. Adja Isten, kétennyinél többbe ne kerüljön!

Jul. 17. Fidelek examenje a diplomatikából. Jelesen ment több vendég jelenlétében. Különös hajlandóságot és ügyességet mutatott benne Florian (Romer Ferencz, ki már ezelőtt Bakonybél rajzoló.) Ezen szép szorgalmu műszü fiatal ember ír le a tihanyi 1530—2-diki kéziratot tökéletes facsimilében a Magy. Tud. Társaság kívánatára.¹ A professoroknak az apáttól egy-egy ezüst pyxis jutalmul. Az ifjaknak számszerinti huszas.

17 (18). Szeder Fábián Füredről érkezék meghozván magával Sándor plebánost, ki ott curán volt. Kell vala jönniök Döbrentei Gáborral, a Magy. Tud. Társaság eddigi titoknokával, ki elhatározá a bakonybéli látogatást ugyan Füredről; de hivatala, mint kir. tartományi biztost, hirtelen Budára kívánta föl. Szeder közli Fidéllal az apát jelenlétében kertészeti tudományát, hogy annál fogva a bakonybéli kertet intézhesse az aesthetikus tanító.

20. Az apát Posonba indula délután; előre elküldvén saját lovait és kocsiját Győrig. Vele Sándor Posonyig, Fidel Győrig.

21. Posonyba érkezés.²

22. Beszélgetés a főapáttal bakonybéli dolgok iránt.³ Nem egyezés.

23. Folytatása; félegyezés; bizonytalanság. — Bejelentés a personalisnál.

24. Tisztelkedés a főapáttal együtt: Kopácsinál, Czirákynál, Lunovicsnál.

25. A főapát haza utazott. Én kerületi ülésben.

26. Kopácsinál ebéden. Vitatkozás ott Dankovszkyval a hellen és szláv nyelvről.

27. A püspök is elegyedett. Palat. titoknoka.

¹ Az u. n. Pisky-codex vagy Tihanyi Regestumot is Rómer közölte később is a Történelmi Tárbán; úgy látszik az 1531-ki codexszel egy időben volt kezében.

² A naplóhoz mellékelt »Posonyi Jegyzetek 1834«.

³ A gyapju fejében akart 700 forintot kapni s Tényéről 50—60 akó bort. Az első kívánsága nem, ez utóbbi teljesült.

28. Levél Beimelhoz a Tár kiadási jogról. Farkas Jósihoz; a personalis dolgában Chrisologhoz.¹

29. Dupin Angliában az alsóház biztosságában mondá: »A törvények csak jók volnának, de a sajtó undok«.

30. Váratott vissza Bécsből a nádor, ki már egész hete, hogy el van és ma sem jött.

31. Ifju Géczy beszélé a kerületi ülésben, hogy a fr. országi Jankovics, ki Franciaországba Bercsényivel szakadt, gyermek nélkül levén igen szép javait magyarországi Jankovics Vincze fíjának kívánja hagyni örökül

Aug. 2. A nagy hőség után csendes, kevés eső.

3. A gymnasium Te Deuma. Desseóffynek, a temesi követnek két fija, Béla és Lajos, az a rhetorkában, ez a principiában első. Béla mondá a magyar gyönyörű beszédet, igen szépen; a boldog atya alig tudá örömkönyűit titkolni. Én mondtam neki: Szép örömköket adott Isten neki gyermekében! Ő érzékenyen köszöné. — Estent elborult.

4. Reggent szép eső. Délest 5 órakor megérkeznek: a bakonybéli prior, Fidél és Florián.

6. Ebéd Pribila posonyi kanonok és plébanosnál a kertben. A kert ritkaságai a különös nagyságu sárga dinnyék. A bakonybéli apát pro-directorral és directorral (Anzelm,² Aloysz), két kanonok (Döme és Hollósy), több pap és városi urak voltak a vendégek. Az ebéd gazdag étkekből és borokból 1¹/₂-től 5¹/₂ tartott s nem kinosan, mert a kedv és beszéd élénk volt. Egy szegény száraz prókator, kit, mint mondják, ollykor felesége huz ki borázottan az árokból, sárból stb. jól mulata bennünk a különczöknek majmoltatásukkal.

7-dikén a város tömlöczéből több fogoly kiszabadult és megszökött.

10. Virradóra lassu vékony eső. Az ujságok most tömve Don Carlos spanyol volt infansnak Angliából Parison át szökve Spanyolországba tett utazásával; meg Grey minister kiléptével. La Mennais lázító könyvét a pápa megátkozta; a szerzöt megtérésre és visszahuzásra intette, a püspököknek imádságukba ajánlotta.³

19. Kezdődtek a kerületi gyűlések az egyházi tizedről. Kölsejette az indítványt eltörlésükre; ellenük harcoltak jelesebben még: Marzi-bányi (Trencsén), Palóczy (Borsód), Bezerédy (Tolna) s ezekkel mintegy tizen. Mellettük: Andrassy (Esztergom), Fahnensmidt (szepesi). kiket többen követtek, de közülök mások föntartani egészen, mások megváltatni kívánták.

20. Vendégebéd a residentiában. Délután látogatásomra jött Fogarasy, a bécsi presbyteriumban studiorum director. Köpczös, derék fejű,

¹ Körmeny Krizolog ezidett házfőnök és gymn. igazgató Komáromban.

² Engelhardt Anzelm, bölcselet doktora, arany érdemkeresztes.

³ De la Mennais abbé — vagy mint a royalistákkal való szakítása után nevezte magát Lamennais — Paroles d'un Croyant cz. művével vonta magára az említett büntetést, melyben a népfőlség elveit hirdetve a demokracia apostolává lett. XVI. Gergely 1834. jun. 25-én adta ki ellene Singulari nos kezdetű bulláját. A büntetés azonban nem változtatta meg fölfogását.

jó vonatú férfiú; születésre erdélyi székely; szeret magyar könyveket olvasni; jelesen az Egyházi Tárt a theologiai műszavakért; örömet írna is hozzá, ha ideje engedné; *mü, tü* erdélyi ejtése, de inkább barátja a *mi, ti* magyar ejtésnek; de a *tül, rül*-nak ellensége. A presbyteriumban eddig csak 4 magyar volt, jövő esztendőn 7 leszén, két benedictinus és egy fejevári. Vele levelezést kell kezdeni s először is megkérni, hogy a presbyterium állapotját írja le a Tár számára.

21—24. A kerületi ülésben elhatározott, hogy a papi tizedek az egész országban váltassanak meg és schol terményben ne vetessenek. 23(-i)ban a bakonybéli apát indítványt tön, hogy ott, hol a 9-ed mint a benedictinus rend minden birtokaiban már úgy is csak csekély pénzzel váltatik meg, a tizedek terményekben adassanak, különben a szoros arányu jövedelem és költségü rend terhét viselni nem leszén képes. A somogyi és tolnai követek¹ a pótlást a litteratiai tárgy alkalmára halaszták; a többi nem szólott a dolghoz. 23-dikán délután megérkezett Regináld adminisztrátor az apát alkalmatosságán, kivel az apát néhány napra hazamenendő.

Aug. 27. Győrvarm. viceispány Bezerédy Ignác úr felesége s uj házas leánya férjével Ányos Móriczczal, összesen tizedmagaval látogatá Bakonybél, hol ez napon tartatott a kerti ház északnyugati termében ebéd. — Ez alkalommal csekély négy napot mulatott honn az apát és ismét fölment Posonba.²

Szeptemb. 17. Döbrentei látogatá Posonban az apátot; kinek ez átadá a tihanyi kézirat másolatát.

18. Az apát Bakonybélbe visszatért.

22. Pesti ut. Pesten Beimellel az Egyh. Tár iránt uj szerződés, mellynél fogva fizet Beimel a szerkesztésért az apátnak egy-egy füzetöl 120 pengő forintot. Meglátogatá az apát Fidell professzorral, ennek testvérével és Beimellel Beimel alkalmatosságán a Kelenföld hegyén épült csillagvizsgáló tornyot, mellynek jelesb műszerei közt találkozik egy nagy cső, millyen csak öt van eddig egész Európában s ez a budai az öt kisebbjeinek egyikök; van egy még nagyobb cső (csillagvadásznak mondják), mellynek kerekded üvege maga ezer pengő forint. Akaránk csillagot is (Venust) látni, de az egymást kergető felhők nem engedék. Megjegyzésre méltó, hogy a segédvizsgáló ur (Titel halála után csak ő maga vagyon) tyroli fi, tiz esztendeig szolgál már itt s igen jól beszél magyarul; miként maga mondja, még jobban ír. A neve Albert Ferencz. — Ez alkalommal vette az apát nagy ametiszt, opálokkal környékezett gyűrűjét 85 pengő forinton az Egyházi Tár jövedelméből.

Az 1834/5-diki uj rendelkezés. Megmaradván helyben s hivatalban: Willebáld, Regináld, Sándor, Fidelis és Vilhelm, a Komáromba exhortátornak rendelt Zorád helyett jött Venantius,³ mint konyhamester.

Az 1834/5-diki tanuló szerzetes ifjuság Bakonybélben: Tiringer

¹ Somssich, illetve Csapó Dániel.

² Ezt az apát már a naplóba írta s az utóbb Pozsonyban töltött időről nem is hagyott jegyzéseket. Nincsenek meg s nem is írja, hogy jegyezgetett.

³ Csontos Venánt, volt esztergomi tanár.

Jusztinián, Job Tobiás, Jahn Mainrád, Matuskovic Polykarp, Loitzinger Hyacint, Kováts Beda.

Okt. 6-dikán tartott ülés: a főapáti körlevél fölolvastatott; ezt követték a káptalani szabályok. Az apát, tudván milly hasznos, szívélekedérfítő léssen tanuló embernek olykor a vidám természetkörű foglalatosság; azt is, hogy egyes ember mindenben nem is jártas, nem is kedvlelő, s így a különféle tárgyaknak egyre halmozásuk csak káros lehetne; miután az administrator maga kívánt a belső gondoktól fölmentetni, a következő fölosztást tevő: Regináld administrator egyedül a külgazdaságra ügyelend; a belsőt Venánt konyhamester vezetendi; a konyhakert nem különben gondjai közé tartozik; de a mulató kert Fidélf professornak, mint aesthetikusnak bizatik gondja alá, miután ehez különös hajlandóságát jelenté; a Borostyánhoz vezető fasor, ugy maga a Borostyán Sándor fölvygázása alatt álland; a méhészség, mint eddig, Vilhelmmé. — Sándor indítványt maga és Regináld nevében, arról tön, hogy, miután a terheket kiki egyenlön viseli, egyenlön osztassanak föl a jövedelmek is¹

Irt az apát Gf. Eszterházy Károlynak, mint a pápai uradalom ideigleni birtokosának a gerenczei ut miatt. Ezt az utat a bakonybélieknek kell föntartaniok, de vagy három négy helyen annyira szűk és veszedelmes, hogy csak nagy munka által lehet rajta javítani. Kérte tehát a grófot, hogy szomszéd helységeit, mellyek folyvást járják ezt az utat, szólítaná föl annak szükséges tágitására. Mivel pedig a köves alu Gerenczén át annyiszor kell menni s különösen ez nehezíti az utat, melly, ha folyvást és akadály nélkül járható volna, fánk s egyéb hasznaink sokkal jobb áruak lennének: fölszólítá a nagy lelkü grófot kőhidak csináltatására, mellyek, midön nevét örökítenék, egyszersmind tetemes hasznokat is árasztanának a pápai uraságra, valamint a bakonybélire is. Szép választ adott a gróf s hogy a dolgot megvizsgáltatandja s a mi tőle lehetséges megteendi, igéré.

Elkészültek a kettős szobák: prior előbbi lakását, a déli két elsőt, mert a nyári meleg alkalmatlan vala neki, keleti szobával cserélt, mellyhez rendeli az apát inasa szobáját ajtót vágatva a falon. — Fidélf, mint a patikának és a most kezdett érc és ásványgyűjteménynek gondviselője nyerte a mellék szobát, mellyből Vilhelm a nyugati részre a második szobába költözött át. Végre az administrator alatt nyerte a mellékszobát, hogy gazdasági holmijeit könnyebben elrendelhesse. Minden annak következésében történt, hogy elkészülvén a cselédház, most már minden cseléd abba takarodott az egy házinast, ki egyszersmind portás és az apaturi inast véve ki. Most már alatt három, fön egy vendég szoba vagyon, mellyeket a konyhamester már meglehetősen butorozott.

Novemb. Megkérve a főbíró és esküdt. (Kopácsi és Balogh), hogy a zavaros helységgyűlés megzabolázására novemb. 1-sőjére jelennének meg; eljött novemb, 2-dikán az esküdt, kinek jelenlétében tartatott a

¹ Egy teljesen csak az apátsági lakókra vonatkozó kis részt elhagytam, mint néhány kis mondatot már föntebb is.

biró stb. választás; meghatározatott, hogy az eddig mindenkinek nyílt gyűlésben egyedül a bírák és hűtös emberek jelenjenek meg; kizárva főleg azok, kik eddig zenebonáskodtak.

A Magy. Tud. Társaság ez idén is, miként tavál, törvényellenleg tartá nagygyűlését nov. 3-dikától kezdve, melyre az apát több okok miatt, de leginkább pénzfogyatkozásból meg nem jelent. Az elmaradhatásra engedelmet kérő levelében kéré egyszersemind az előlülőt, méltóztatnék őt, tekintve az országgyűlése által nehezített állapotát, a társaság rendes munkálatai alól fölmenteni, mi ha a sokmunkálatu philologiai osztálynak sérelmére lenne, helyette vagy melléje, miként a rendszabályok engedik, mást választani a nélkül, hogy a társaságból kitörültessek. Az új tagválasztás esetében ajánlja Czuczor Gerét, most Komáromban a poézis tanítóját. — Ezen egész dologból semmi sem lett, mert az elnök, Teleky József, levelemet csupán az elmaradás mentségeit vélvén magában foglalni, meg sem olvasta. Hibáját későbbben vevén észre, a titoknak által megvallani kívánta.

Az idei borjövedelem:

Kajari uradalmi termés	210 akó
Kajari tized	1260 »
Tinyei $\frac{1}{4}$ tized	280 »
Vörös	20 »
	<hr/>
	1770 akó.

Deczemberben megvágatott az egerfa a gerencséri erdőben a forrás bevezetéséhez szükséges csőeknek; haza hozatva folyvást furatik. — Kutaink az egész helységben annyira kiapadtak, hogy a forrásokból kénytelenítünk hordatni vizünket. Különben karácsony előtt jókora hó esett nálunk, de kün kevesebb.

Deczemb. 26-dikán az apát tartotta az egyházi beszédet népéhez. Tüstént Pápára ment Fidél professzorral, ki szívdobogásban szenvedvén, hamar orvoslást kívánt. Pápán a plebános, Koroncz és volt viceispány Rába kir. tanácsnok különös barátságot mutattak iránta. A musikai kar pedig kedvéért deczember 28-dikán, mely vasárnapra esett, misét adott, mely Moszertól van; az offertorium pedig Diabellitól. A templom ropantsága jóval erősebb kart kíván. Azon este Fidél nénje, Österreicherné özvegy asszony nál Teindl musikus, Schleifer uradalmi kasznár és maga a ház asszonya concertet csináltak; a vége vacsora volt. Másnap az apát Szanyba kocsizott visszalátogatni az ottani plebánost Szerdahelyit; oda gyültek: Silberknoll, Csizmazia és még egy plebános. Az apát utitársa Felix, pápai director volt. Deczemb. 30-dikán az apát Egyed professzorral haza utazott,¹ Fideit gyógyítás alatt hagyván.

1835. Január. Az 1834-ben készült 20 öl hosszúságu cselédház, került mindent fölszámítva 2254 f. 48 krban váltóban.

Belektunk a vizcsatornába, mely a malom fölötti derék forrásból huzatik a pajtaréten, Gerencsén, kerten át a konyha előtti folyosóig.

¹ Jankó Felix, illetve Vaszary Egyed.

Dolgozik rajta a zirczi földmérő Müller János. A bevezetett viznek, azon kívül, hogy a mulatságos kertet szökő kuttal diszesíti, a következő hasznai vannak: 1. Kertöntözés, mely eddig fölötte sok napszármot nyelt el. 2. Ferdő, mellynek szükében nem kis idő és pénzvesztéssel Ugodra kelle kocszni. 3. Víz a házi szükségletre, mely, kivált e száraz esztendőben, messziről hordatott, kifogyván majd mindenütt a kutak. 4. Árnyékszéli tisztaság. 5. Itató. — Ezen kuthoz a csők gerencséri egerfából készültek; furása egy öltől 25 váltó garas (10 garas ezüst). A vaspuskák Pestről hozattak, egy-egy 36 krajczár váltóban.

Febr. elején látogatók: szanyi, marcztalói, keszei és gyarmati plebánosok, mindegyik külön vármegyéből s még is szomszédok.

Febr. 25-dikén tartatott boldogult Horvát János fejérvári püspök halotti ünnepe, ki januar 16-dikán halt meg Posonban. Ez időben a fejérvári megye egymás után veszte három jeles férfit: Majer kanonokot deczemb. 13-dikán 1834-ben; majd a püspököt; febr. 21-dikén pedig Simonyi vicariust. A püspököt és vicariust Russzek veszprémi kanonok temette. A püspök halottj ünnepére elment az apát is Fidel professzorral. A halotti misét tartá Juranics Antal győri püspök; magyar beszédet monda Szalay Imre veszprémi kanonok, a dicsóító misét Sztankovics János tanácsnok és czimzetes püspök. Jelen voltak Szmodics és Russzek veszprémi kanonokok és apátok; Dreszmicser és Hohenegger győri, Cseh és Bartfay váczai kanonokok, Frankl rátóti prépost, kik mindnyájan tettek szolgálatot. Az apát az absolutionariusok közt volt. Horvát kövér, nagy testü, rövid nyaku; színre barátságos, szájra lármás, tudományra kérkedő, vallási és magyar litteraturai tekintetben különcz, makacs, intolerans; nagy hazafinak szeretett látszani; de a divatozó gondolkozásnak folyvást elieneszegült, gyűlölt mindent, mit Ő nem gondolt. A Magy. Tud. Társaságnak, mellynek jó későn lón tiszteleti tagja, esküdtt ellensége, gunyolója minden újításnak. Májer hazafi saját értelmében; barátságban szives; önmagában szép ész, tüzes beszédes, könnyen rágalmazó, hirtadász, irigy, hőrcsökös, ellenmondást nem tűrő, tanítani szerető.

2-diknak éjfélutáni 1 óraker mult ki. I. Ferencz apost. jó királyunk ez árnyékvilágból. Kevéssel előbb oszlatá el a semmit nem tevő erdélyi országgyűlést. A legjobb fejedelem! ¹

6. Az apát hivatva a főapáttól Pannonhalomra utazott, némi utasításokat veendő az országgyűlési tárgyak iránt. Ezuttal magával hozá a bakonybéli és sz. gáli uradalom közötti peres actákat, mellyeket administratorának ada átvizsgálás végett. — Készületek a pozsonyi utra.

(Pozsonyba) érkezés marczius 14-dikén.² Megrendelve a billiárd golyóbisok 78 forinton váltóban, a régi kisebbek bevétettek 25 forinttal. Küldve 6 üveg pozsonyi pezsgő.

16. A personalist hasztalan vártam.

¹ Guzmics, ki imént mutatta meg, mily alapos mester a rövid jellemzésekben, I. Ferencz iránt érthető és menthető okból elfogult. Az 1835 jan. 29-én kelt rendelet azért oszlatta föl az erdélyi »conventus«-t, mert az ellenzék a kormányval szemben nagyon is a seb gyökerére tette a kését.

² Pozsonyi Jegyzékek 1835.

17. A personalisnál. Országgyűlés. A palatinusnak gratulacio különös küldöttség által; a szóló, mint mindig, Németh praelatus. Ezután a megholt király halálán kiöntött fájdalom, az új iránt hódolás küldetett át a főrendekhez. Szóló Guzmics.

18. Országos ülés. A personalis és censorok közti vita. Az utolsók vesztek. Ebéd Villaxnál. Ebéd után gratulacio Almássinál, Vurum, Kopácsi püspököknél; egy sem volt otthon; billetek hagyattak vagy aláírások.

19. Szabó Béla és Török József az apátnál. Ebéd a győri püspöknél. Ezután látogatás a zirczi apátnál, ki torok fájásban szenvedett. (Horvát püsp. 110 ezer adósságot hagyott, mellynek csak felét üti föl hagyott holmije!)

20. A nagy küldöttség Bécsbe kineveztetett.

22. Szepessynél látogatás. Beszéd az asztali és egyéb nemű fényűzés hiúsága s ártalmai; püspöki taxák és adósságok. Sz. irás fordítása, mellynek megbíráására fölkerlte a püspök az apátot.

April 5. Nagy ebéd az apát nevenapján. Vendégei Villax, Nehiba,¹ Karner és Karamusza (zágrábi kanonok).

11. Elegyes ülésben fölolvastatott a kir. resolutio az urbéri ügyben.

Kerületi ülésben különféle indítványok. A többi között Bóti, bihari követ: hogy az új király mondjon le a császári czimzetről; vagy, ha meg akarja azt tartani, előbb irassék magy. királynak.

13. Az apát Nehiba kanonokkal Bakonybélbe utazott a husvéti ünnepekre. Ott a forrásvizet az udvarig vezetve találta.

21. Az apát és Nehiba Pannonhalmon. Itt lelék Fejér prépostot.

22. Posonyba visszautazott irgalmatlan szélben és porban.

23. Egész nap eső. — A KK és RR. folyvást a resolutioban munkálkodnak testületileg; legtöbb bajt szerez nekik a legelő.

28. Az apát Nehibával Sz. Györgyöt és Bazint járta meg. Kellemetes nap, első szép napja a nyiladozó tavasznak; a régen ohajtott esőkre buza növése mindennek deríté föl a lelkét s emelé a jó Teremtőhez. — Reggeli 9 órakor érénk Sz. Györgyre s egyenest a kegyes iskolai papoknál szállánk ki. A szép reg mindenkit szabadba csalt. Épen az utolsó volt indulatban a hegyeknek t. Kertész ur, a moralis, pastoralis és paedagogica tanítója. Mivelt szivü lelkü férfiú, mintegy 40 esztendő, szőke piros, közép magasságu s vastagságu, magyar, francia, német nyelvü. Társalkodása vidám, kellemes; beszéde szép tanultságot nyitogat. Ez örömmel ajánlá magát vezérül Utunkban megtekinténk a plebánia templomot, mellyet a tizenhatodik században lutheristák ragadtak ki a kevés számra olvadt katolikusoktól. A templom közép nagyságu, magas födelü inkább mint falu (igy vannak erre a templomok építve), belől két fekvő emlékkő márványból, fölirással, sz. györgyi gróftól. Látszik, miképen közfállal választatott el a nagy résztől egy kisebb kápolna formán hajlék a visszaszorított katolikusok számára. Most az egész templom ismét a katolikusoké. Egyéb jelesség a templomban

¹ Kalocsai kanonok volt.

nincsen, minthogy a nagy oltár gipszfejerü kövekből, kőalakokból áll. Az építvény régi. — Innen fölemelkedik a vár felé. Gyönyörű völgyek lejtnek a hegyek között s szőlők terülnek el a hegy oldalain; gyümölcsös lábainál. Itt először hallám az idén a fülemilét. A vár maga semmit sem mond. — Visszatérvén a piaristákhoz, már mind otthon valának. Először a rektorhoz menénk; somogyi fi, mintegy 55 esztendő, jólelkü, egyszer(ü) beszédü, de beszédes, anecdotázni szerető. A többi közt ezt is beszéli: Veszprémben iskolát látogata Novák Chrisostom,¹ egy tót gyereket a magyarországi földabrosz mellett kérdé, elmondva Pécsről merre vevé utját Veszprém felé, ha valljon jól tevé-e utját? A gyermek: »Áj, ubi vagatur Vestra Dominatio?« »Qua ergo debuisssem venire?« »Nus! hac et hac debuisset ire« s helyesen elmutogató az abroszon az egyenesb utat. — Majd a dogmaticae professzorhoz menénk, kit társam előbb ismer vala. Egy komoly, de nem komor, mintegy 45—8 esztendő férfiú. Nála a collegiumtól néhány jó dogmatikus könyv, saját könyvtárában a kötés tán többet ér mint magok a könyvek. Vegscheidert jól belülről voná ki, mint tiltott könyvet. Itt a két professzorral nem unatkozva tölténk el az ebédelőtti időt. Már előbb kíváná tőlünk tudni a rector, ha ebéden megmaradnánk-e nálok. Ez vala szándékunk. Rövid, de jó ízű ebédjeket igen jó sz. györgyi bor fűszerezte. Cávét a fölkelés után adának, mellyből mi vendégek nem ivánk, mert nem szoktuk. Az egész család egy asztalnál: rector, spiritualis, két theologiae és négy grammaticae prof., kik közül kettő concionator is (német és tót, mert a lakosok ilyenek, többnyire a tótok katolikusok, a németek lutheristák) duplici honore digni; tíz fölöttözött theologiai hallgató, három convictor. Az asztali beszéd magyar, közbe diák, soha nem tót vagy német.² Épületesen vevém észre, miként a piarista fiatal theologusok nem a piarista Alber imádóji, sőt elég világos főt árulnak el hódolni a jobb theologiai elveknek és rendszernek s bátor a dogmatikus saját könyvtára tömve Alber könyveivel, úgy látszik még is, nyugszanak azok inkább diszes kötvényekben, semmint használatnak. Ellenben Dobmayer, Guzmics az író asztalon eléggé koptattaknak látszanak. Szólánk a rationalizmusról s a tanító helyes észrevételeket tön. A szeretetre igen ajánlköző Kertész szünnapokban hosszas utazásokat szokott tenni és pedig gyalogolva. — Sz. György szegény kir. város; benne a mindennapi szükséges holmikat sem találni föl s mindenért Posenba kell futkosni, mondá a rector. — A theologia eddig e tudós rendben csak két esztendei folyam volt; jövő iskolai esztendőben kezdődik itt is a rendszeres négy esztendei folyam; Gyöngyösön csak fele adatik a theológiának, másik fele Nagy-Szombatban. — Ebéd s kölcsönös búcsúvétel után fölülénk bérkocsinkra és a szomszéd Baszinba rándulánk, mely Sz. Györgytől csak félórányi járat. Erről mondák sz. györgyi vendéglőink, hogy csinosb is, gazdagabb is

¹ Bakonybéli apát volt, majd a Sz. Benedek-r. eltörlése után pécsi főigazgató, a rendnek 1802-ben történt visszaállítása után pannonhalmi főapát. Mint természetes észjárásu magyar embert mutatja be Vas Gereben.

² Érdekes jelenség, mennyire kidomborítja Guzmics minden lehető esetben a magyarság iránt való érdeklődését.

amannál, s benne a kereskedés dívik, összeköttetésben állván a gazdag piaczu Nagy-Szombattal és Posonnal. Úgy találánk; de mielőtt a városba érünk, eltört kerékszegünk s kerékünk kidült; mit sem a sebes hajtásnak, sem az ut rosszaságának nem tulajdoníthatni, egyedül a rossz szerszámnak és gondatlanságnak. Szerencsénkre jót épen az uradalmi hajdu, kít a bérkocsis tótul kéré föl segédül. Elég jó szívü volt a hajdu ezt tenni s én őt néhány garassal jutalmazni. Baszinban csinos épületekre akadánk, egészen más alakukra, mint az idomtalan Sz. Györgyben. Mert társamnak a capucinusok között volt ismerőse, ide is bemenék, de sem őt, sem pátert nem lelünk, kik Bécsben, Posonban voltak el De pótlák helyöket az ujonczok, hárman. Szinte mind a három tót legény, de ketteje meglehetősen beszélé a magyart, egy vágújhelyi szülött még nem mere nyelvünkön hibázni. — A mindenütt, törvényük szerint, szük és szegény lakúak között még is minden ujoncznak külön szobácskája vagyon; egyikét, a beszédesebbikét megtekintém; egy ágy, egy szük íróasztalu almárium s egy szék volt minden bútora, s ez elég a világtól elvált nevendéknek. Egy félvnyí irás feküdt asztalán s nem kérdezve mi volna az, önként mondá, hogy uj provinciaálisuknak készít hódoló beszédet. Jó ösztön. — Megjáránk a kis várost, mig kocsisunk szept csináltata tengelyébe s vissza indulánk Sz. Györgyön át Posonyba.

A sz. györgyiek nem különben mint sok más szőlős gazdák megvesztegetik különben híres nevü boraikat; ezzel azt nyerik, hogy vevőik csak akkor találkoznak, mikor a szomszéd hegyekről már elhordatott a bor; ekkor is 3—4 forinttal olcsóbban kél az övék mint a szomszéd récseieké. Ez gyümölcsöze minden mocskos nyerekedésnek és legyen. A piaristák is bírnak ott 4 szőlőt, két kertet, egy pár hód szántó földet, mellyből a költségnek fele kikerül.

Május 13. Estéli 5¹/₂ óraker kezdődött az eső s tartott egész éjen át más nap estéli 6 óráig. Éjent tiszta. Reggenti 7 óraker ismét esni kezdé s hatalmasan esett délig. Az esőzés, közben közben szünve is, tartott 18-dikáig. S így végre átázott az 1834-diki februáriustól 1835 májusig szomjuhozott föld. Minden gyönyörü a mezőségen. A gabonakereskedők, kik eddig fukarkodának gabonájokkal, a kétségbeesésig boszszankodnak, a gonoszok!

22. Kerületi ülésben a somogyi tizedben a vármegye által földott sérelem iránt mellette a somogyi követ, Somssich, ellene az apát szólván, az a sérelemek közül kihuzatva maradt.

28. Döménél és a seminariumban látogatás. A seminarium tiszta. Döme megmutogató házi kertjét, mellyben különféle virágok, többi között nooa, 2 pengő forinton vétetett, mellyből a nádor nyert egyet ajándékul, virága tányérbél virág terjedelmü. A hernyók ellen szappanviz fecskendezés. Rózsadomb; a baraczkfák a faltól elmozdítva folyosói föstött karzat mellett. A hortenszia télen át is dupla karika között földve. — Képeit megmutogató. Egy Madonna Jézussal, copióált 200 pengő forint. Ennek kicsi mássa Schmidttól, posonyi művésztől, ki ezidén s e hónapban halt meg. Egy képgyűjtemény bécsi közönséges jelenetekből. Igen természetes rajzok.

Junius elején érkezett haza az apát. Még is készületlenül találá a kutat. Az elkésés oka a réz és ólomcsók valának, melyeket maga Müller akara helyben önteni, de többizbeli megkisértése sükertelen maradt. Tanuld meg: mindent a maga mesterével csináltatni! Csakugyan elkészült az egész jun. 27-dikén, melly napon ismét megjelentek; Breszcsenszky Adalbert, ki az első libellatiót tevő, tavál épen ezen a napon és Wurda Károly Gyórból; Szeder Fábíán Pannonhalmáról. Minden haszonvétellel az egy itatót kivéve, melly iránt az administrator nem tudá megegyezni a néppel.

Julius. E hónapban tartattak az examenek. A tanítói hivatalra megkivántató előkészületi examenek ugyan már junius elején tartattak, nem a fő-director előtt, ki véletlenül lebetegedett, hanem győri akademia pro-directora, Kutsera Marian előtt. Most pedig examenek tartattak a diplomatikából és a klassikai litterátúrából. Ezeket megelőzve az apát Fidel professzorral meglátogató a dömölki apátot, ki a tél elején Posonyban nehéz betegséget kapott, tavaszra haza menvén lassadan gyógyult; most már egészen visszanyeré egészségét. Innen Szala vármegyén át Tihanyba és Füredre utazott az apát. Ez utjában Pápáról kirándult Gannára; megnéze a mausoleumot;¹ vissza utját a Tapolca forrásainak vevé és a papiros malomban vala.

Miként gyarapult, szépült ez esztendőben a kert a szépizletű, örömmel íradozó Fidel professor fölügyelése és egy értelmes, munkás kertész keze alatt. 1. Fidél professor leírásában.² Milly szép örömek ezek nekem! Vedd Isten érettük hálámat s áldd meg a kedvemért illy szivesen munkálokat erővel, egészséggel! Tarts meg őket egymás iránt szeretetben, egyeségben, mellyet az irigy, hazug fondorkodás soha többé meg ne zavarjon.

Julius végével a főapát haza rándulván, magához kívánta prof. Fidellel az apátot. Kiadá a tanítóknak tiszteleti díjukat 20 és 20 pforintokban. Egyszersmind az apát kívánatára bakonybéli lelkésznek Polák Sándor helyett . . . Vaszari Egyedet, most pápai professort ígéré. Csak hamar ezután megérkezett az új rendelkezés, egyedül Bakonybéiben s e miatt Pápán törtévnén változás. E szerint a bakonybéli háznak lakóji levének jövöre: n. t. Kováts Willebáld prior és prof., t. Spirák Regináld administrator, Csontos Venánt konyhamester, Vaszari Egyed plébános, Nyuli Vilhelm segédlelkész. Tanulók: Strommer Gál, Kopeczky Hilár, Holler Engelbert, Simonics Gábor, Horváth Lambert, Ráth Pál.

Ezeket fogadván aug. 29-dikén megindult az apát Fidel professzorral a Magy. Tud. Társaság nagy gyűlésére. Vette pedig utját Pécsnek, hogy e megyében létező hajdan pesti iskola társát, Farkas Józsefet, ki most kanonoknak vala mint szási plébános följajánlva, meglássa. Utjában megszálla Mező-Komáromban t. Hegedüs plébános urnál; ez által Regélyre kalauzoltatott testvérjéhez, az ottani plébánoshoz. Regély hajdan erősség,

¹ Az Eszterházy grófok családi sírboltja, fölötte kupolás templommal Nagy-Gannán. (Veszprém m.)

² Beélynek leírása megvan Guzmics kéziratai közt a pannonhalmi könyvtárban.

mellynek nyomai látszanak. Innen Závodra Hermann plebánoshoz, ki őt maga kalauzolta Szászra. Ez a regényes és népes helység a Mecsek alatt fekszik éjszakra; püspöki birtok derék plebánia-házzal. A derék társ, szíves barát baráti karokkal fogadá hajdan társát s folyvást barátját. Fidelnek különösen tetszett ez a természetes, egyszerű, nyájas, vidám kedvű férfiú, valamint átalán Tolna és Baranya minden papjai, kikkel összejövénk.¹ Itt tudánk meg, hogy a nagy lelkű püspök, B. Szepessy Ignác, ki csak most kezdde lábadozni súlyos nyavalyájából, mellyet rendkívüli buzgalma, alig pihenő, fáradhatatlan munkássága vonzott rá — megtudván előre Pécsre szándékamat, melly a nagy gyűlés későbbre halasztása miatt nem különben halasztva volt, egy ideig otthon várt, majd Nádasdon, végre megtévén rendelkezéseit elfogadásomra, Mohácsra utazott. De én Farkas barátom kalauzsága után a bakonyihoz igen hasonló mecseki rengetegen át utazván Pécsre, nem a püspökhöz, hanem Juranics László kanonokhoz szállottam s ide szállandó, ha a püspök otthon lett volna is, eleve tett ígéretem szerint. Itt megnézegeténk mindent; az új iskolai intézetet, a két könyvtárt, mellynek egyike egészen Szepessy könyveiből áll. Itt minden nemes izléssel készült, tágas és tiszta. Megnézénk a roppant templomot, mellynek külje egyetlen, belje tiszteletre gerjesztő. Fölmenénk a négy toronynak egyikébe. Látni az előttünk elterült gyönyörű vidéket. A nem püspöknek, hanem inkább sz. Ferencz fíjainak készült püspöki lakban épen a levéltár volt munkába, mellyben minden átvizsgálva, följegyezve, külön osztályozva. Egy billiárd is ötlík szemembe; de a püspök nem billiárdoz, pedig ez volna neki hasznos multság, de sakkoz s ez nem neki való. Másnapon Juranics lovain és Juranicscsai elrándulánk Szigetvárra. Sok maradványa van itt még a hajdan hőskornak, s a templom azon dicső, bár szerencsétlen történetnek emlékét egyes festésekben mutatja. Egész utunkban a legcsinosb plebánia házakat találtuk, itt a legrozzantabbat, melly minden pillanatban lero-gyással fenyegeti lakóját. A mezőváros elég diszes. — Pécsről Mohácsnak vevénk utunkat s ott egyenest a püspökhöz szállánk, kit egy nem különben betegeskedő fiatal professor társaságában találánk. Igen szívesen fogadtatánk; a püspök humanitása módnélküli. Lejött velünk a kertbe; fő gondja, hogy mindig jobbot engedni, nem kevés bajába került velem, ki hol ide ugrottam, hol oda, megnézni ezt és azt, nem vigyázva arra, mire ő oily gondosan ügyelt s így nem egyszer ütközénk egymásba. Már a kertben kért az igen lélekismeretes főpap, hogy — pénteki nap volt — meg ne botránkozzunk benne, ha majd őt hust enni látandjuk az ebédnél. Mondván, hogy tekintve gyengélkedő állapotát, épen az ellenkezésön fognánk megütközni, miután maga az anyaszentegyház főmenti az illyeseket. Életében, mond, soha bőjtí napon hust nem kóstolt. Baját maga is megerőltetésnek tulajdonítá, mellyel szünet nélkül dolgozott. Mondám (mert tudtam, hogy embereinek sem szokott pihenést engedni), hogy, a ki mérsékletesen dolgozik, többet, mert tovább dolgozik. Ő azt

¹ Az első hely ez, a hol Guzmics a naplóban elszólja magát s nem per »az apát« beszél magáról, mintha más vezetné a naplót.

hitte, hogy eleget pihenhetünk a más világon.¹ Én pedig, hogy majd ott fogunk még szünetlenül munkálkodni, itt a test többszöri pihenést kíván. Elhallgatott. Csudálom ritka nagyságu narancsait és citromait. Nádasdon, mond, több is van és nagyobbak. Helyesen tevő, hogy lakának előrészt egészen beárnyalló állóját kivágotá. Egyik szobában festve van a mohácsi veszedelem; különben az épület középszerű, arány nélküli és üres. Főlmenvén szobájába, ebédig itt csak magam valék vele. Beszélgeténk az országgyűlési dolgokról. Kitetszik, hogy ő nagy és makacs aristokrata, szorosán ragaszkodik a régi constitutióhoz és szabadalmakhoz, semmi reformot nem akar, igen alkalmazást, a hol szükséges. — Ebédhez ülven Fidélt professortól, ki neki ellenében ült, nem különben engedelmet kért a hus ét miatt. Én mondám: Laxusabb, semhogy megütkeznék benne; Fidélt érzé, hogy e mondásom a püspök előtt gyanussá teheti orthodoxiáját, tagadá, hogy ő laxus; a püspök pedig megjegyzé, hogy ő miatta laxus ne legyen. Rövid s hamar ebéd. Ez után a sz. Ferencz fiait látogatánk meg én és a két professor. Ők itt tanítók a kis gymnasziumban; lakásuk elég csinos és bejmajorságuk van; nagy darab föld, többnyire szőlővel ültetve, mellyet csak ezelőtt vert meg a jég. Ritka kényelem a tanítókra nézve, hogy naponként a város viteti őket kocsin iskolába ennek távolsága miatt. Végre búcsut véve a nagy püspöktől, tovább indultunk s erős három napi utazás után — fájdalom! az útnak sok helyen — bátor pósta ut — homokossága, darabossága, szóval csinatlansága miatt, vergődttünk be Pestre. Itt Fidélt testvérjéhez, én a Nádorról nevezett fogadóba szállánk. Ez, a mellyben eddig voltam. Pesten a legkényelmesebb fogadó, melly semmit sem enged a legjobb bécsieknek. De meg is van szállva úgy, hogy, a ki előre nem bérel, az bele bármi szakában is az esztendőnek haszontalan hajtat. Mellettem innen olaszok, onnan angolok voltak szállva.

Közli: SÖRÖS PONGRÁCZ.

ISMERETLEN HUNGARICUM I. LIPÓT KORÁBÓL.

(Adat a hitvitázó irodalom ismeretéhez.)

A sárospataki református kollégium könyvtára egyéb megbecsülhetetlen kincsei mellett egy szintén nagyérdékű, de eddig egyáltalában figyelemre nem méltatott nyomtatványt is őriz. Figyelmen és vizsgálaton kívül maradását minden valószínűség szerint az a körülmény okozta, hogy címlapján nemcsak a szerzője nincs megnevezve, hanem nyomtatásának a helye és ideje sincs feltüntetve, és így még a nagynevű Szabó Károlynak, a különben oly gondos és lelkiismeretes kutatónak sem költötte fel az érdeklődését itteni buvárkodása közben. Betűhű czímmása:

¹ Szegény Guzmics olyan orvosságot ajánl, a melyet maga nem vett be. Aránylag korán történt halálát épen a munka és szórakozás, üdülés közt való mérték nem tartás okozá.